

Az anyagok körforgása, újrahasznosítás, környezetvédelem az EU-ban

Németországban új hulladékhasznosítási törvény készül, amelynek fő célkitűzése az anyagok – közöttük a műanyagok körforgalma. Az európai műanyaggyártók törekszenek arra, hogy egyre „zöldebbek” legyenek, de kérdés, hogy törekvéseik mindig célba találnak-e.

Tárgyszavak: műanyag hulladék; hulladékhasznosítás; visszaforgatás; törvény; bioműanyagok; tiltó rendelkezések; szennyezett tenger.

Az európai műanyagipar fejlesztéspolitikájának kitüntetett célja a környezetvédelem és az erőforrás-felhasználás hatékonyságának folyamatos növelése. Felmerül azonban néhány kérdés: valójában mennyire „zöld” az európai műanyagipar? Szabad-e műanyag zacskót használni és eldobható edényben feltálalni az ételt? Mit lehet kezdeni a tengerekben felhalmozódott műanyagszeméttel? Csökkentik-e a környezetszennyeződést a bioműanyagok? Érvényesíteni tudja-e REACH szigorúsága a veszélyes anyagok alkalmazásának tilalmát? A „zöld” vállalatoknál hozott intézkedések vajon valóban a fenntartható fejlődést és a környezet megóvását szolgálják, vagy – a divatos témát felhasználva – csupán a PR-t vagy a marketingstratégiát? A válaszok megtalálására és a további célok kijelölésére az EU-ban megnőtt az aktivitás, és a munkába a témában érdekelt különböző egyesületek, szövetségek, érdekkörök, EU-hatóságok és az egyes nemzeti államok is bekapcsolódtak.

Az EU-ban 2015-ben jelentős szerepet kaptak az egyre csökkenő mértékben rendelkezésre álló és fokozatosan dráguló különleges műanyagok visszaforgatását és újrahasznosítását előirányzó programok. Az anyagok visszaforgatásával foglalkozó gazdasági szervezetek egyre erőteljesebben követelik az ismételten hasznosítható műanyag hulladékok alkalmazásának bővítését másodnyersanyag formájában.

Természetesen mérlegelendő és indokolható például a bioműanyagok alkalmazásának környezetet érintő, sokak részéről feltételezett ellentmondó hatása is. A vállalatok zöld programjai, a fenntarthatóságról szóló beszámolóik vajon gondosan mérlegetlik-e az eredményeket, vagyis valóban erőforrást kímélő célokat szolgálnak, vagy inkább propaganda, illetve piaci előnyöket támogatnak? Ilyen például a Coca-Cola híres *PlantBottle* programja, amelynek keretében az italokat 100%-ig újrafeldolgozott PET palackokba töltik; vagy az Adidas cég reklámja, amely szerint sportcikkeiben hasznosítja a tengerből kiemelt és visszaforgatott műanyag-hulladékokat. Az utóbbi évben a műanyagipar sok hírt adott környezetbarát, illetve biológiai termékek gyártásáról – és

ha ezek hasznosak a Föld számára, emellett gazdaságosak is, az egyenleg végül is pozitív lehet.

Az EU új akcióterve az anyagok visszaforgatására

Az Európai Bizottságra (EB) ezekkel a kérdésekkel nagy nyomást gyakoroltak, amelynek hatására 2015-ben végül konkrét intézkedési csomagot terjesztett elő az európai gazdaságban felhasznált anyagok fenntartható körforgalmának bevezetésére. Júniusban az Európai Parlament környezetvédelmi bizottsága határozattal kötelezte az EB-t, hogy még az év folyamán elkészítsen egy új intézkedési csomagot a hulladékgazdálkodásról. A brüsszeli hatóságok a fogalmakról, a szövegezésről és a határidőkről szóló, hónapokig tartó viták után év végén elfogadták az új hulladéktörvénytervezetet (EU-Aktionsplan für die Kreislaufwirtschaft), amelyben a fő cél az anyagok visszavezetése a gazdaságba, és amely számos javaslatot is tartalmaz a hulladékképződés elkerülésére és a hulladék visszaforgatására. Ezt követően az EB a „Műanyagstratégia 2017-ig” című munkaanyag kidolgozásáról is határozott.

Az EU anyaggazdálkodást szabályzó akciótervét mind az alapanyaggyártók, mind a feldolgozók nagyon vitathatónak ítélték. Európában általánosan és az egyes országokban különösen a hulladékhasznosító szervezetek bírálták a tervezetet. Az EU nyilvánvalóan nem csupán a hulladékok visszaforgatását kívánta növelni, hanem a gyártmányok életciklusának teljes optimalizálását is szorgalmazzák. Az elektromos berendezések esetében például az alkatrészek szétszerelésének megkönnyítését javasolják, így ugyanis megkönnyíthető a visszaforgatás és az újrahasznosítás.

A másodnyersanyagokat és hulladékokat kezelők németországi szövetsége (Bundesverband Sekundärrohstoffe und Entsorgung; BVSE) azt állítja; hogy az új akcióterv nem ad kellő ösztönzést az európai regionális újrahasznosító hálózat kiépítésére. Az műanyag hulladékokat visszaforgatók európai szövetségének (Plastics Recyclers Europe; PRE) bírálata szerint a műanyag csomagolóeszközök hulladékának 55%-os újrafeldolgozását 2025-ig előirányzó arány túl alacsony. Továbbá nem tervezi a műanyagok egész Európára kiterjedő lerakásának megszüntetését, hanem 2030-ig a lakossági szemétkben található műanyag hulladék mennyiségét mindössze 10%-ra akarja csökkenteni. A PlasticsEurope piacutató csoport is a műanyagok deponálásának teljes tiltását szorgalmazza.

Németországban a hulladékgazdálkodás terén 2015-ben több esemény is történt. Szászországi előzmények, majd hosszabb törvény-előkészítés után októberben az elektromos és elektronikai gyártmányok hulladékának visszavételére és reciklálására vonatkozó új törvényt léptettek életbe. Miután a Szövetségi Kormány egységesítette a környezetvédelmi törvény sarokpontjait, a Szövetségi Környezetvédelmi Minisztérium új anyaggazdálkodási törvény előkészítése során októberben javaslatokat fogalmazott meg. Ebben többek között a műanyag hulladékok 72%-ának visszaforgatását irányozták elő. Ezt követően a gazdaság előtt álló új követelmények megvalósítása érdekében központi anyaggazdálkodási társaságot (BHIM, Zentrale Wertstoffstelle Projektgesellschaft mbH) alapítottak.

Az év folyamán több tanulmányban hangsúlyozták, és a német Környezetvédelmi Hatóság is azt állítja, hogy a hulladékgazdálkodás bevezetése nemcsak a feltörekvő országokban, hanem az USA, az OECD és az EU országaiban is a környezet védelmét szolgálja. Az újrahasznosítás emellett jelentősen növeli a foglalkoztatást. Az angol hulladékhasznosítási program (Waste and Resources Action Programm; WRAP) szerint az anyagkörforgalom megvalósítása 2030-ig az EU-ban 3 millió új munkahelyet létesíthet, és a munkanélküliek száma várhatóan 520 ezerrel csökkenhet.

Vásárlás és kiszolgálás zacskók és eldobható poharak nélkül?

Az Európai Parlament 2015-ben nagy hírveréssel irányelveket fogadott el a vékony műanyag zacskók felhasználásának alkalmazása ellen. 2015 júliusa óta a tagországok két lehetőség között választhatnak; az ebbe a csoportba sorolható vékony műanyag fóliából gyártott könnyű hordtáskák egy lakosra számított átlagos darabszámát 2019-ig 90 darabra, 2025-ig 40 darabra csökkentik, vagy 2018-tól ingyen nem adhatják.

Az eldobható vékony műanyag zacskók után erre a sorsra juthatnak az egyutas poharak, evőeszközök, tányérok is. Határozott kampányt indítottak a többször használható eszközök érdekében. A német Környezetvédelmi Akció tagjai (Deutsche Umwelthilfe) az eldobható 20 centes kávéspohár helyett más megoldást követelnek. A párizsi klímakonferencia előkészítése során jelentette be a francia környezetvédelmi miniszter, hogy az új energiaátalakítási törvényben (Transition énergétique pour la croissance verte) számos más intézkedés mellett a műanyag hordtáskák és a komposztálható egyutas evőeszközök használatát is szabályozzák.

Európában a kávézóban használatos, eldobható poharak, csészék alkalmazását számos bíráló érzi. Az amerikai Freedomia piackutató cég közelmúltban megjelent tanulmánya szerint egyes kávézókat üzemeltető csoportok stratégiát dolgoztak ki az egyutas gyártmányok csökkentésére. Megállapították, hogy az USA egyes városaiban és településeiben a habosítható polisztirolból gyártott egyutas csomagolószerek és étkezési eszközök használatát már teljes mértékben betiltották.

Németországban a Coca-Cola a 0,5 és 1,5 literes többször használható palackokat kivonta a forgalomból. Döntésüket a környezetvédők határozottan elítélik.

Össze kellene fogni a tengerek elszennyeződése ellen

Az ENSZ környezetvédelmi programja (UN Environment Programme; UNEP) keretében született tanulmányban kimutatták, hogy a biodegradálható műanyagok sem mennyiségi, sem minőségi tekintetben nem enyhítik a műanyag hulladék tengereket elszennyező hatását. A lebomló műanyagok inkább kedvezőtlen hatást gyakorolnak, viszonylag gyorsan nagyon sok gondot okozó mikrorészecskékre esnek szét. A problémát a Környezetvédelmi, Biztonsági- és Energiatechnikai Fraunhofer Intézet (Fraunhofer-Institut für Umwelt-, Sicherheits- und Energietechnik) kutatói vizsgálták, és megállapították, hogy a mikroszennyeződések eltávolítására jelenleg még nem állnak rendelkezésre hatékony eljárások. A gondok elhárítása érdekében új kutatás kezdődik, amelynek során megvizsgálják azokat a politikai, jogi és társadalmi feltéte-

leket, amelyek mellett lehetséges volna az összefogás, és amelynek keretében össze lehetne gyűjteni a műszaki megoldásra vonatkozó elképzeléseket.

Reményt keltő, hogy 2015 júniusában az Elmauban rendezett G7 találkozón az államok legfelsőbb vezetői lényeges feladatként határozták meg a világtengerek védelmét, és a tengerbe kerülő hulladékok megakadályozásának, csökkentésének, illetve kezelésének érdekében további intézkedéseket megalapozó akcióterv készítéséről döntöttek.

Alacsonyabb szinten is számos akciót szerveztek. A Földközi-, az Északi- és a Balti-tenger halászhalmi tetemes mennyiségű műanyag zacskót és palackot gyűjtöttek össze a vizekből, a környezetvédők pedig egész Európában – beleértve Törökországot is – szorgalmasan szedték össze a szemetet a partokon és a strandokon. Műanyagközeli szervezetek szerint ezért a szeméért nem a műanyaggyártók, hanem a hajózók és a felhasználók a felelősek.

A tengereket kutatók egy része meg van győződve arról, hogy a szemét nem a hajókról kerül a vízbe, hanem annak 80%-a a szárazföldön képződik, és ennek háromnegyedét teljesen szabályozatlan módon, elsősorban a kínai, indonéziai, Fülöp-szigeteki, vietnami, thaiföldi partoknál dobják a tengerekbe.

A Hulladékmentes Tengerek (WFO, Waste Free Oceans) nevű alapítvány feltétlenül szükségesnek tartja, hogy a politika, az ipar, a nonprofit és kormányzati szervezetek szorosan együttműködjenek. Ennek egyik biztató jele, hogy 2015. évi konferenciájukat „A tenger öre” címmel Brüsszelben, az Európai Parlamentben rendezhették meg. A szervezet központi törekvése, hogy az európai halászszervezettel, az Europêche-vel – amelyet 11 európai ország 17 nemzeti halászszervezete alkot – partneri viszonyt építsen ki.

REACH: elhalasztották a HBCD végleges tilalmát

Az EU vegyipari törvénye, a REACH értelmében a habosított polisztirol szigetelőanyagok éghetőségének csökkentésére széles körben alkalmazott égésgátlót, a hexabrom-ciklododekánt (HBCD) 2015. augusztus 21. után Európa-szerte be kellett volna tiltani. Egy ilyen habokat gyártó konzorcium számára azonban meghosszabbították az erre az adalékra vonatkozó alkalmazási engedélyt. A gyártó az Európai Vegyipari Ügynökségnél, az ECHA-nál ugyanis azzal érvelt, hogy az alternatív égésgátló, a *PolyFR* hozzáférhetőségét jelenleg nem tudják szavatolni.

Németországban, Ausztriában és Svájcban az építőanyagok már nem tartalmazzak HBCD-t. Ezekben az országokban a felhasználók ugyanis úgy döntöttek, hogy az EU-tilalom hatályba lépése előtt jó pár hónappal kezdődően már csak *PolyFR* égésgátlót tartalmazó szigetelőanyagokat alkalmaznak. Más európai országokban ez az önmegtartóztatás nem általános gyakorlat, és a világ többi részében a brómtartalmú égésgátlókat a nemzetközi tiltakozás ellenére még számos helyen bekeverik a polimerbe.

Összeállította: Pál Károlyné

Kreislaufwirtschaft, Recycling, Umwelt: Wie „grün” ist die europäische Kunststoffindustrie? Plastiktüten und Einweggeschirr unter Druck/ Politik und Industrie bündeln Aktionen gegen Marine Litter = KI Kunststoff Information, 11.12.2015 [232783.0] www.kiweb.de